

Jaarverslag Commissie van Toezicht 2019

Inhoudsopgave

Inhoud

Jaarverslag Commissie van Toezicht 2019.....	1
Inhoudsopgave	2
1 Samenvatting.....	3
2 Inleiding	4
3 Samenstelling en werkwijze Commissie van Toezicht	5
3.1 Taak.....	5
3.2 Samenstelling	5
3.3 Ondersteuning.....	5
3.4 Vergaderingen en contactmomenten	5
3.5 Informatievoorziening	6
4 Algemeen	7
4.1 Actualisatie en implementatie voor het RIVM naar aanleiding van Herziening Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit	7
4.2 Strategie RIVM2025	7
4.4 Preventieakkoord.....	8
4.5 Dossiers Stikstof en PFAS.....	8
4.6 Werkbezoeken	8
4.6.1 Centrum Infectieziektebestrijding.....	8
4.6.2 Volksgezondheid en Zorg	8
4.7 Bezoek locatie nieuwe huisvesting RIVM	9
4.8 Taakuitbreiding Commissie van Toezicht.....	9
4.9 Algemene indrukken van de Commissie aan de hand van verstrekte overzichten	9
5 Strategisch Programma RIVM (SPR)	10
5.1 Eindrapportage SPR 2015-2018	10
5.3 Voortgang SPR 2019-2022.....	10
6 Wetenschappelijke audits	11
6.1 Methodologie.....	11
6.2 Algemeen.....	11
6.3 Wetenschappelijke audit Straling	11
7 Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit.....	13
7.1. Workshop Wetenschappelijke Integriteit voor promovendi.....	13
8 Oordeel van de Commissie	14

1 Samenvatting

De Commissie van Toezicht RIVM heeft tot taak het wetenschappelijk niveau van het RIVM te bewaken. Dit doet zij door toezicht te houden op én te adviseren over het niveau en de kwaliteit van uitvoering van het onderzoek en het kwaliteitssysteem van het RIVM.

Ter onderbouwing van haar oordeel wordt de Commissie gedurende het jaar geïnformeerd over vorderingen in het wetenschappelijk werk van het RIVM en de ontvangst van de resultaten bij opdrachtgevers en in de samenleving. Ook brengt de Commissie eenmaal per jaar een werkbezoek aan een onderdeel van het RIVM, om zich wat uitgebreider op de werkvloer te laten informeren. In 2019 heeft de Commissie het Centrum Infectieziektebestrijding bezocht. Daarnaast heeft een van de Commissieleden een uitgebreid werkbezoek gebracht aan het domein Volksgezondheid en Zorg.

Een belangrijk aandachtspunt in 2019 was het Strategisch (onderzoeks)Programma RIVM (SPR). De Commissie ontving in 2019 de eindrapportage van de SPR cyclus 2015-2018. Daarnaast is de Commissie geïnformeerd over de opzet van de evaluatie van de gehele SPR cyclus 2015-2018, welke gepland staat voor 2020. Ook heeft de Commissie advies uitgebracht over de voorbereiding en inrichting van de nieuwe SPR-ronde 2019 – 2022. De Commissie onderstreept hier graag nogmaals dat het SPR Programma een essentiële bouwsteen is voor de kwaliteit van het werk van het RIVM, en dat voldoende financiering van het SPR wezenlijk is voor wetenschappelijke innovatie binnen het RIVM.

In 2019 werd de Commissie geïnformeerd over de ontwikkeling van het aantal wetenschappelijke publicaties van het RIVM in de laatste jaren. De Commissie constateerde een daling van het aantal publicaties, zowel vanuit het SPR alsook vanuit het gehele RIVM. In combinatie met de vermindering van het aantal promovendi in de nieuwe SPR ronde 2019-2022 leidde dat binnen de Commissie tot enige zorg. De Commissie heeft de directie van het RIVM daarom om een nadere analyse van de wetenschappelijke output gevraagd, welke inmiddels in gang is gezet en waarvan de resultaten in de loop van 2020 worden verwacht.

Gedurende 2019 heeft één wetenschappelijke audit van het werk van het RIVM plaatsgevonden. Hierbij zijn door een internationale commissie de activiteiten die binnen het RIVM op het gebied van straling plaatsvinden, geëvalueerd. Bij de beoordeling hield de auditcommissie rekening met het sterk operationele karakter van veel activiteiten en het feit dat het een domeinoverstijgende audit betrof. De Commissie heeft een positief oordeel uitgesproken over het wetenschappelijke niveau van de RIVM activiteiten op het gebied van straling, en enkele aandachtspunten voor het behoud van dit niveau uitgesproken die door de Commissie met de directie zijn besproken.

Er zijn in 2019 twee meldingen van mogelijke problemen op het gebied van wetenschappelijke integriteit gedaan bij de Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit. Eén van deze meldingen is voor de Directie van het RIVM aanleiding geweest om procedures die de onafhankelijkheid van wetenschappelijke rapportages moeten waarborgen, nog eens onder de loep te nemen. De Commissie spreekt hier in de loop van 2020 over met de Directie, en komt hier in haar jaarverslag over 2020 graag nog een keer op terug.

De Commissie is door de directie van het RIVM regelmatig geïnformeerd over de inhoudelijke stand van zaken rondom de dossiers Stikstof en PFAS, die in 2019 tot veel maatschappelijke onrust hebben geleid. De Commissie heeft kennisgenomen van de kritiek die op de methoden van het RIVM is geleverd en meent dat het RIVM deze kritiek op een afgewogen manier heeft gepareerd.

De Commissie verklaart dat haar bevindingen in 2019 het beeld van eerdere jaren bevestigen dat het RIVM er in het algemeen goed in slaagt om de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek van het instituut te waarborgen, en incidentele kritiek op die kwaliteit goed en transparant weet te pareren.

2 Inleiding

In dit Jaarverslag doet de Commissie van Toezicht RIVM verslag van de bevindingen van haar werkzaamheden in 2019. Op basis van deze bevindingen stelt de Commissie een verklaring op over het kwaliteitsniveau (hoofdstuk 8) van het onderzoek van het RIVM. Haar oordeel rapporteert zij vervolgens aan de eigenaar van het RIVM, de plaatsvervangend Secretaris-Generaal (pSG) van het Ministerie van VWS.

Het oordeel is doorgaans met name gebaseerd op wetenschappelijke audits die in opdracht van de Commissie worden uitgezet en op bespreking van onderwerpen die door de directie van het RIVM, al dan niet op verzoek, zijn voorgelegd aan de Commissie. De Commissie laat zich daarnaast informeren over een aantal vaste onderwerpen zoals de invulling, uitvoering en evaluatie van het Strategisch Programma RIVM (SPR), de stand van zaken rond kwaliteitssystemen, en actuele ontwikkelingen die hun weerslag kunnen hebben op de wetenschappelijke statuur van het RIVM. Tevens neemt zij in haar oordeel de bevindingen van de Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit mee, die rapporteert aan de Commissie. Voorts is de Commissie betrokken bij de RIVM Academy.

In de volgende hoofdstukken komen de belangrijkste ontwikkelingen en gebeurtenissen in het werk van de Commissie in het jaar 2019 aan de orde. Het volledige Jaarverslag van de Commissie wordt gepubliceerd op de website van het RIVM. Een korte samenvatting van het Jaarverslag van de Commissie wordt opgenomen in de Jaarrapportage RIVM 2019 aan de eigenaar van het RIVM.

3 Samenstelling en werkwijze Commissie van Toezicht

3.1 Taak

De Commissie van Toezicht heeft tot taak het wetenschappelijk niveau van het RIVM te bewaken. Dit doet zij door toezicht te houden op en te adviseren over het niveau en de kwaliteit van uitvoering van het onderzoek en het kwaliteitssysteem van het RIVM. Daarbij speelt de Commissie een belangrijke rol bij de monitoring en verbetering van de wetenschapsvelden.

De Commissie voert, in overleg met de directie van het RIVM, wetenschappelijke audits uit en is nauw betrokken bij de invulling die het RIVM geeft aan strategisch onderzoek. Tevens ziet de Commissie erop toe dat kritiek van wetenschappelijke aard van binnen of buiten het RIVM op correcte wijze wordt afgehandeld. De formele positie van de Commissie is vastgelegd in de Wet op het RIVM.

In 2019 werd bekend dat de voorgenomen wijziging van de Wet op het RIVM zou leiden tot aanpassing van deze Wet in 2020. Ten gevolge hiervan wordt ook de taak van de Commissie van Toezicht uitgebreid, namelijk met de bewaking van de onafhankelijkheid van het RIVM. Omdat deze taak in de loop van 2020 van kracht wordt, heeft de Commissie zich in 2019 beraden op de implicaties van deze taakuitbreiding en enkele andere gevolgen van de wetwijziging. Zie hiervoor paragraaf 4.

3.2 Samenstelling

Conform standaard Rijksbeleid heeft de Commissie van Toezicht zeven leden. De samenstelling van de Commissie zag er in december 2019 als volgt uit:

Leden benoemd op voordracht van de KNAW:

prof. dr. J.P. Mackenbach (voorzitter) (maatschappelijke gezondheidszorg)
prof. dr. A.P. Hardon (medische antropologie)

Leden aangewezen door de minister van VWS:

prof. dr. ir. I.M.C.M. Rietjens (toxicologie en voedselveiligheid)
prof. dr. P. Speelman (algemene inwendige geneeskunde, bacteriële infecties)
prof. dr. J.C. Seidell (voeding en gezondheid)

Leden aangewezen door de minister van I&W:

prof. dr. H.J.P. Eijsackers (ecologie en ecotoxicologie) – tot 1 juli 2019

Lid aangewezen door de minister van LNV:

prof. dr. M. Nielen (veterinaire volksgezondheid) – vanaf 1 september 2019
prof. dr. E.M. Steg (omgevingspsychologie) – vanaf 1 oktober 2019

3.3 Ondersteuning

Het secretariaat van de Commissie van Toezicht is belegd bij het RIVM. Mevrouw M. Grasso is aangesteld als secretaris van de Commissie van Toezicht.

3.4 Vergaderingen en contactmomenten

De Commissie is in 2019 vijfmaal bijeen gekomen, telkens gedurende één dagdeel. De vergaderingen vonden plaats op de volgende data: 19 maart, 28 mei, 17 september, 22 oktober en 10 december.

Daarnaast waren leden van de Commissie betrokken bij bilaterale contacten met verschillende afdelingen van het RIVM in het kader van assessments of voor gevraagde adviezen als reviewers, als ook bij de diverse activiteiten van de RIVM Academy.

3.5 Informatievoorziening

Om haar taak goed te kunnen vervullen, is het voor de Commissie van belang dat zij goed en tijdig wordt geïnformeerd over de wetenschappelijke activiteiten van het RIVM, en over ontwikkelingen binnen en buiten het RIVM die op de wetenschappelijke positie van het RIVM invloed hebben.

De informatievoorziening aan de Commissie bestaat uit de volgende elementen:

- Tijdens iedere vergadering wordt de Commissie door de directie van het RIVM geïnformeerd over actuele ontwikkelingen en de laatste stand van zaken betreffende relevante onderwerpen of thema's. Dit biedt de Commissie de gelegenheid om kritische vragen te stellen, advies uit te brengen en, indien zij dit wenselijk of noodzakelijk acht, belangrijke onderwerpen te agenderen voor een apart vervolgoverleg of een latere vergadering.
- De agenda van de Commissievergaderingen wordt vastgesteld in overleg tussen de voorzitter en de directie van het RIVM, waarbij ernaar wordt gestreefd alle belangrijke ontwikkelingen de revue te laten passeren. De bespreking wordt doorgaans voorbereid d.m.v. een of meerdere schriftelijke documenten vanuit het RIVM. Elk agendapunt wordt mondeling ingeleid door een directielid of medewerker van het RIVM. In de discussie heeft de Commissie de gelegenheid de directie van het RIVM kritisch te bevragen en/of van advies te voorzien.
- Tenminste eenmaal per jaar brengt de Commissie een werkbezoek aan een onderdeel van het RIVM. Doel is om met 'de werkvloer' kennis te maken en zich te laten informeren over de praktische uitvoering van het wetenschappelijk werk van het RIVM, evenals mogelijke knelpunten daarin. In aanvulling daarop kunnen individuele leden van de Commissie op maat gesneden werkbezoeken brengen aan onderdelen van het RIVM die bij hun expertise aansluiten.
- De Commissie ontvangt wekelijks een communicatiebulletin en overzichten van publicaties van het RIVM. Ter voorbereiding van het Jaarverslag 2019 zijn uit deze bulletins en overzichten de opvallende gebeurtenissen samengevat en kwantitatieve overzichten gemaakt om de Commissie t.b.v. haar oordeel over de wetenschappelijke kwaliteit van het werk van het RIVM van informatie te voorzien. Daarnaast ontvangt de Commissie een samenvatting van de evaluatie door de opdrachtgevers (d.w.z. de diverse Ministeries) van het werk van het RIVM.

4 Algemeen

In deze paragraaf worden enkele algemene ontwikkelingen bij het RIVM die de Commissie in 2019 hebben bezig gehouden, besproken.

4.1 Actualisatie en implementatie voor het RIVM naar aanleiding van Herziening Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit

Per 1 oktober 2018 is door de VSNU een geheel vernieuwde Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit gepubliceerd, welke door de directie van het RIVM wordt onderschreven. Omdat integriteit het fundament is voor gezaghebbend en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek, heeft de Commissie hiervan met instemming kennis genomen en met de directie van het RIVM overlegd over de vraag of en zo ja hoe, deze nieuwe Gedragscode moet leiden tot aanpassingen in de werkwijze van het RIVM, maar daar bleek bij nadere analyse weinig aanleiding voor. De Commissie heeft ook aangeboden als klankbord te fungeren bij mogelijke dilemma's.

De Commissie heeft in 2019 kennis genomen van de diverse activiteiten die door het RIVM zijn geïnitieerd voor verdere actualisatie en implementatie van deze herziening en heeft geconstateerd dat de manier waarop het RIVM werkt aansluit bij de herziene Gedragscode. Met de plannen voor implementatie zal deze werkwijze verder worden versterkt.

De Commissie spreekt waardering uit over de wijze waarop deze actualisatie en implementatie van de Herziening Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit door de directie van het RIVM ter hand is genomen.

4.2 Strategie RIVM2025

In 2019 is de Commissie geïnformeerd over de opvolging van de Routekaart RIVM2020, zijnde de Strategie RIVM2025. De Commissie heeft in de meivergadering gereflecteerd op de richtinggevende uitspraken en heeft de directie van het RIVM diverse aandachtspunten meegegeven, met name waar het gaat om de borging van de wetenschappelijke kwaliteit. In de oktobervergadering is de Commissie nader geïnformeerd over het verdere proces rond de totstandkoming van Strategie RIVM2025. Verdere uitwerking van de Strategie RIVM 2025 zal plaatsvinden in 2020. De Commissie heeft de directie van het RIVM gevraagd de voortgang in 2020 opnieuw te agenderen.

4.3 Terugloop aantal RIVM-publicaties

In een notitie van de Directie over het Strategisch Programma RIVM (SPR) werd de Commissie geïnformeerd over de ontwikkeling van het aantal wetenschappelijke publicaties van het RIVM. De Commissie constateerde een daling van het aantal publicaties, zowel vanuit het SPR alsook vanuit het gehele RIVM. De Commissie was hiervan tevoren niet op de hoogte en heeft de directie van het RIVM om een nadere analyse gevraagd. De Commissie heeft hierover haar zorg uitgesproken, waarbij ook is betrokken het gegeven dat in de nieuwe SPR-ronde 2019 – 2022 het aantal promovendi kleiner zal zijn dan in vorige rondes. De Commissie heeft de directie van het RIVM daarom om een nadere analyse van de wetenschappelijke output gevraagd, welke inmiddels in gang is gezet en waarvan de resultaten in de loop van 2020 worden verwacht.

De resultaten van deze analyse zullen samen met de resultaten van de citatie-analyse van het Centre for Science and Technology Studies (CWTS) die in 2020 worden verwacht, worden besproken.

4.4 Preventieakkoord

In de maartvergadering is de Commissie geïnformeerd over de door VWS-staatssecretaris Blokhuis gevraagde impactanalyse van het Nationaal Preventieakkoord. De Commissie heeft haar waardering uitgesproken voor de door het RIVM gebruikte methodiek, en voor de heldere wijze waarop de resultaten zijn gecommuniceerd.

4.5 Dossiers Stikstof en PFAS

Gedurende het gehele jaar is de Commissie door de directie van het RIVM uitvoerig geïnformeerd over de inhoudelijke stand van zaken rondom de dossiers Stikstof en PFAS, die in 2019 tot veel maatschappelijke onrust hebben geleid. De Commissie heeft kennisgenomen van de kritiek die er, met name vanuit de agrarische sector, op de methoden van het RIVM is geleverd, en meent dat het RIVM deze kritiek op een afgewogen manier heeft gepareerd. De Commissie heeft verder met instemming geconstateerd dat het RIVM zich in deze dossiers zorgvuldig heeft beperkt tot een rol als onafhankelijk kennisleverancier.

4.6 Werkbezoeken

Om haar taak goed te kunnen vervullen, is het voor de Commissie van belang dat zij goed en tijdig wordt geïnformeerd over de wetenschappelijke activiteiten van het RIVM. Tenminste eenmaal per jaar brengt de Commissie een werkbezoek aan een onderdeel van het RIVM, om daar met 'de werkvloer' kennis te maken en zich te laten informeren over de praktische uitvoering van het wetenschappelijk werk van het RIVM.

4.6.1 Centrum Infectieziektebestrijding

Aansluitend aan de septembervergadering heeft de Commissie een bezoek gebracht aan een tweetal onderdelen van het Centrum Infectieziektebestrijding. De Commissie is uitgebreid geïnformeerd over het Pienter-programma op het Luminexlaboratorium. Daarna volgde een bezoek aan het laboratorium Next Generation Sequencing, alwaar de toepassing van deze nieuwe methoden in de infectieziektebestrijding werd toegelicht. De Commissie kreeg daarbij uitleg over de ontwikkelingen in de bio-informatica infrastructuur, de consequenties voor antibioticaresistentie en de toepassing van genotypering van microben.

4.6.2 Volksgezondheid en Zorg

In april heeft Commissielid Seidell een bezoek gebracht aan het domein Volksgezondheid en Zorg. De vier centra binnen dit domein, Centrum Gezondheid en Maatschappij, Centrum voor Bevolkingsonderzoek, Centrum Gezondheidsbescherming en Centrum Voeding, Preventie en Zorg, presenteerden hun producten. Commissielid Seidell werd vervolgens uitgebreid geïnformeerd over Voedsel en Voeding op het RIVM, te weten Voeding en Gezondheid, Chemische Voedselveiligheid-Duurzame voeding en Microbiologische voedselveiligheid. Het bezoek werd afgesloten met een bezoek aan de laboratoria van het Centrum Gezondheidsbescherming en het Centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie binnen het Centrum Infectieziektebestrijding.

4.7 Bezoek locatie nieuwe huisvesting RIVM

Aansluitend aan de meivergadering heeft de Commissie een bezoek gebracht aan de locatie van de nieuwe huisvesting van het RIVM op het Utrecht Science Park, alwaar een uitgebreide rondleiding werd verzorgd.

4.8 Taakuitbreiding Commissie van Toezicht

In 2019 werd bekend dat de Wet op het RIVM in 2020 gewijzigd zou worden. Een van de gevolgen van deze wijziging betreft een uitbreiding van de taak van de Commissie van Toezicht. Met ingang van de wetswijziging bewaakt de Commissie ook de onafhankelijkheid van het RIVM. Omdat deze taak in de loop van 2020 van kracht wordt, heeft de Commissie van Toezicht zich in 2019 beraden op de mogelijke implicaties van deze taakuitbreiding. Zo heeft de Commissie een analyse geïnitieerd van de huidige bevoegdheden en instrumenten om zich ervan te vergewissen dat zij de middelen heeft om de onafhankelijkheid van het RIVM te kunnen beoordelen. Deze analyse en de bespreking hiervan vinden plaats in 2020. Tevens wordt in 2020 het Reglement van de Commissie van Toezicht aangepast zodat deze in lijn is met de gewijzigde Wet.

4.9 Algemene indrukken van de Commissie aan de hand van verstrekte overzichten

Ter verdere beoordeling van de wetenschappelijke kwaliteit van het RIVM heeft de Commissie van Toezicht drie overzichten ontvangen die bij hebben gedragen aan haar beeldvorming:

- overzicht spraakmakende RIVM rapporten 2019
- beoordelingen RIVM programma's door Rijksopdrachtgevers 2019
- wetenschappelijk jaarverslag RIVM 2019.

De Commissie van Toezicht heeft kennis genomen van de overzichten en concludeert dat deze de op grond van andere informatie getrokken conclusies versterken, zoals over de rol van het RIVM in de stikstof en PFAS dossiers of de ontwikkeling van het aantal publicaties.

5 Strategisch Programma RIVM (SPR)

De Commissie van Toezicht RIVM is nauw betrokken bij de invulling die het RIVM geeft aan strategisch onderzoek. Zij wordt geïnformeerd over de inrichting en resultaten van het Strategisch Programma RIVM (SPR) en adviseert de Directeur-generaal van het RIVM over:

1. de inhoudelijke kaders (speerpunten) die leidend zijn voor de keuze van projecten;
2. de toetsingsmethodiek van resultaten van het SPR;
3. de evaluatie van de resultaten van SPR-projecten.

5.1 Eindrapportage SPR 2015-2018

De Commissie ontving in 2019 de eindrapportage van de SPR cyclus 2015-2018, met de kanttekening dat de evaluatie van de gehele SPR cyclus 2015-2018 in 2020 volgt. De Commissie heeft met belangstelling kennis genomen van de eindrapportage en heeft o.a. gereflecteerd op de toename van het Open Access publiceren en de rol van de zes Chief Science Officers.

5.2 Plan van aanpak evaluatie SPR 2015-2018

De Commissie is geïnformeerd over een raamwerk en aanpak voor de evaluatie van het SPR 2015-2018. In dit raamwerk wordt zowel aandacht gegeven aan de invloed of impact van de resultaten alsook aan de analyse van de citaties van de wetenschappelijke publicaties. De evaluatie wordt een combinatie van een bibliometrische analyse en een analyse van de maatschappelijke impact van de resultaten van het SPR.

Zoals eerder aangegeven heeft de Commissie een dalende trend moeten constateren in het aantal publicaties, niet alleen RIVM-breed, maar ook van het SPR. De Commissie is van mening dat zij de evaluatie van het SPR alleen goed kan uitvoeren wanneer deze dalende trend in publicaties hierbij wordt betrokken.

5.3 Voortgang SPR 2019-2022

De Commissie is gedurende 2019 geïnformeerd over de stand van zaken van de voorbereiding en inrichting van de nieuwe SPR-ronde 2019 – 2022. Al in een eerder stadium had de Commissie de keuze van het RIVM voor een beperkt aantal speerpunten, met duidelijker prioritering, onderschreven. Bij de keuze van het RIVM om de toezegging van middelen slechts voor twee jaar te doen is de Commissie van mening dat twee jaar te kort is voor veel programmaonderdelen. Mede daarom zag de Commissie voor zichzelf een rol weggelegd bij de verdere invulling van de SPR-ronde 2019-2022, zoals deze in de loop van 2020 vorm zou moeten krijgen.

Niettegenstaande deze kanttekeningen onderstreept de Commissie graag nogmaals dat het Strategisch (onderzoeks)Programma RIVM een essentiële bouwsteen is voor de kwaliteit van het werk van het RIVM, en dat voldoende financiering essentieel is voor wetenschappelijke innovatie binnen het RIVM.

6 Wetenschappelijke audits

6.1 Methodologie

Wetenschappelijke audits van onderdelen van het instituut vormen een belangrijk instrument voor de Commissie bij de uitvoering van haar taak. De Commissie is in dezen opdrachtgever, stelt de doelstelling vast, bepaalt de samenstelling van de auditcommissie, begeleidt de voorbereiding van de audit (met name de aan te leveren documentatie), en evalueert het verslag. De Commissie hanteert bij de audits het door de KNAW, NWO en VSNU vastgestelde Standaard Evaluatie Protocol (SEP) 2015 - 2021.

Bij de voorbereidingen van (wetenschappelijke) audits is onder meer gebleken dat niet alle beoordelingscriteria uit het SEP van toepassing zijn op het werk van het RIVM. De Commissie heeft in 2014 de directie van het RIVM verzocht om inzichtelijk te maken welke soorten werkzaamheden er binnen het RIVM zijn, om zo tot een leidraad of protocol te komen voor de toepassing van de verschillende typen (wetenschappelijke) audits bij het RIVM. Deze leidraad dient als wegwijzer bij de keuze van een geschikt auditprotocol en een adequate audit-methodologie voor alle verschillende rollen die het RIVM vervult.

De algemene doelstelling is de beoordeling van de wetenschappelijke kwaliteit van de activiteiten van het RIVM op een bepaald terrein door een internationale groep van deskundigen. Naast de wetenschappelijke kwaliteit vraagt de Commissie nadrukkelijk om ook de maatschappelijke relevantie in ogenschouw te nemen.

Een dergelijke internationale groep van deskundigen onder extern voorzitterschap wordt ondersteund door een externe secretaris. Twee leden van de Commissie, die per toerbeurt worden aangewezen (afhankelijk van het onderwerp van de evaluatie), vormen de begeleidingscommissie (liaison officers) die de richting en voortgang van het proces bewaakt en begeleidt.

6.2 Algemeen

Omdat er in 2018 geen wetenschappelijke audit is uitgevoerd heeft de Commissie aan de directie van het RIVM voorgesteld in 2019 niet één, maar twee audits te houden. Zoals hierboven al aangegeven zijn wetenschappelijke audits van onderdelen van het instituut een belangrijk instrument bij de toezichthoudende taak van de Commissie.

Het uitvoeren van twee wetenschappelijke audits bleek echter niet mogelijk, omdat dit in 2019 een te grote belasting op het RIVM zou leggen – een jaar waarin meer dan in vorige jaren intensieve inspanning nodig was voor een sluitende begroting. In overleg met de directie van het RIVM is besloten in 2019 één wetenschappelijke audit uit te voeren en wel op het gebied van Straling.

6.3 Wetenschappelijke audit Straling

Tijdens de maartvergadering van de Commissie heeft een bespreking plaatsgevonden over de voortgang van de wetenschappelijke audit en zijn de Terms of Reference besproken.

Op 9 september tot en met 11 september heeft de site-visit van de wetenschappelijke audit plaatsgevonden. De auditcommissie bestond uit prof. Wolfgang Weiss (voorzitter), prof. Maria Feychting, Dr. Johan Camps, prof. Michael Siegrist, en Peter Hildering Msc (secretaris). Vanuit de Commissie traden prof. Rietjens en prof. Eijsackers op als liaison officers.

In de Commissievergadering op 17 september werd het Self-Assessment en Stakeholder-Assessment besproken. In deze vergadering gaven de liaison officers een eerste reflectie op de gehouden audit. De bevindingen van deze wetenschappelijke audit, als ook het plan van aanpak voor de implementatie

van de aanbevelingen, werden voor de decembervergadering geagendeerd. Daarbij was de voorzitter van de auditcommissie, prof. Wolfgang Weiss, aanwezig.

Bij de beoordeling hield de auditcommissie rekening met het sterk operationele karakter van veel activiteiten en het feit dat het een domeinoverstijgende audit betrof. De auditcommissie beoordeelde de RIVM activiteiten op het gebied van straling op alle vier de gehanteerde criteria ("research quality", "operational quality", "societal relevance" en "viability") als "very good". De auditcommissie formuleerde ook een groot aantal aanbevelingen, o.a. voor het opstellen van een strategisch, domeinoverstijgend plan, voor het behoud van hooggekwalificeerd personeel, en voor betrekken van sociale wetenschappers bij de activiteiten op het gebied van straling.

De Commissie onderschreef de conclusies van de auditcommissie, en heeft de Directie gevraagd om een gedetailleerd plan van aanpak voor de implementatie van de aanbevelingen, dat voor de maartvergadering 2020 werd geagendeerd.

6.4 Wetenschappelijke audit Gezondheidsmodellering

In 2017 is een wetenschappelijke audit uitgevoerd van de eenheden binnen het RIVM die werken aan wiskundige modellen op het gebied van volksgezondheid. Naar aanleiding van de conclusies uit het rapport van de internationale auditcommissie heeft het RIVM een plan van aanpak opgesteld en dit besproken met de Commissie. In de maartvergadering 2020 heeft de Commissie kennisgenomen van de actuele stand van zaken m.b.t. de actiepunten uit het plan van aanpak.

De Commissie heeft moeten constateren dat een aantal acties niet kon worden uitgevoerd. Uit de aanvullende informatie van de directie van het RIVM heeft de Commissie begrepen dat de voorgenomen actiepunten zouden worden gerealiseerd uit het zgn. Organisatie Ontwikkelbudget, maar dat dit gezien het tegenvallende financiële resultaat niet kon worden gerealiseerd. De Directie van het RIVM heeft daarop toegezegd de implementatie van de actiepunten uit het plan van aanpak op te nemen in de prioriteiten van het RIVM voor het komende jaar, om zo een en ander uiteindelijk in 2020 te kunnen realiseren.

De Commissie zal de verdere voortgang van het plan van aanpak in 2020 verder volgen.

7 Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit

Per 1 januari 2019 is prof. dr. J. van Gijn voor twee jaar herbenoemd als Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit (VWI) voor het RIVM. De VWI rapporteert, zoals is vastgelegd in de Klachtenregeling en Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke Integriteit RIVM, aan de Commissie van Toezicht. Deze neemt in haar oordeel over de wetenschappelijke kwaliteit van het RIVM de bevindingen van de VWI mee.

In 2019 heeft de VWI twee meldingen van mogelijke problemen met de wetenschappelijke integriteit ontvangen.

De eerste melding betrof een mogelijke beïnvloeding vanuit het bedrijfsleven bij een wetenschappelijke rapportage die enkele jaren geleden had plaatsgevonden. De VWI heeft naar aanleiding hiervan een eigen onderzoek ingesteld en heeft, naast bestudering van de betreffende rapportages, gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen. Het hieruit voortgekomen verslag is in eerste instantie voorgelegd aan de DG RIVM, die het vervolgens heeft gedeeld met de voorzitter van de Commissie van Toezicht. Het beeld dat hieruit naar voren komt is dat het inderdaad aannemelijk is dat ongewenste beïnvloeding heeft plaatsgevonden, waardoor bepaalde gezondheidsrisico's onvoldoende zijn gecommuniceerd. Op grond hiervan is besloten een nadere analyse uit te voeren van de waarborgen voor onafhankelijkheid van wetenschappelijke rapportages binnen het RIVM. De resultaten van dit nadere onderzoek worden in de loop van 2020 verwacht.

De tweede melding kwam van een medewerker die zich door mededelingen van een RIVM collega aan een derde partij buiten het RIVM in een verkeerd daglicht gesteld voelde. Omdat de melder meende dat de betrokken collega soms intimiderend gedrag kon vertonen, heeft de VWI, in overleg met één van de Vertrouwenspersonen binnen het RIVM, een gesprek tussen beiden gearrangeerd, waarbij de VWI als neutrale gespreksleider fungeerde. Daarbij bleef de betrokken collega weliswaar bij het eerder ingenomen standpunt, maar de melder heeft enkele weken later in een terugblik – waarom de VWI had verzocht – laten weten dat hij/zij zijn/haar zienswijze voldoende tot uiting had kunnen brengen.

Concluderend meent de Commissie van Toezicht dat de bij de VWI gemelde problemen goed zijn opgepakt. De eerstgenoemde melding is echter aanleiding om procedures die de onafhankelijkheid van wetenschappelijke rapportages moeten waarborgen, nog eens onder de loep te nemen. In haar jaarverslag over 2020 komt de Commissie hier graag op terug.

7.1. Workshop Wetenschappelijke Integriteit voor promovendi

Op 18 april is er een succesvolle workshop voor promovendi georganiseerd in samenwerking met de RIVM Academy door het promovendi netwerk van het RIVM (Proneri). De VWI en één van de vertrouwenspersonen van het RIVM hebben een toelichting gegeven op hun rol en wat zij kunnen betekenen voor promovendi die met een probleem zitten op het vlak van wetenschappelijke integriteit.

8 Oordeel van de Commissie

De Commissie van Toezicht is van mening dat de directie van het RIVM zich zeer goed bewust is van veranderingen in zijn omgeving, zowel nationaal als internationaal. De Commissie spreekt haar grote waardering uit voor de wijze waarop het RIVM daarop inspeelt, en daarbij waar nodig, kiest voor vernieuwingen binnen het werkveld. De Commissie zal dit proces blijven volgen en hierop gevraagd en ongevraagd feedback geven.

De Commissie van Toezicht spreekt ook haar waardering uit voor hoe het RIVM de wetenschappelijke kwaliteit van het werk borgt. Ook in 2019 leidde dit bij beoordeling van een deel van de RIVM activiteiten in een internationale audit tot het eindoordeel “zeer goed”. Dit positieve oordeel van vakgenoten wordt weerspiegeld in het feit dat het RIVM in de Nederlandse samenleving in het algemeen wordt gepercipieerd als betrouwbare bron en wetenschappelijke autoriteit. De Commissie acht dit van zeer groot belang.

De Commissie heeft in 2019 in een open dialoog met de directie van het RIVM kunnen reflecteren op de dilemma's die zich in het werk van het RIVM voordoen, en op grond van de verschafte informatie kritisch kunnen meedenken over een verdere verbetering van de wetenschappelijke kwaliteit van dat werk. Waar een verdere verbetering mogelijk en noodzakelijk is, stelt de Commissie met voldoening vast dat de suggesties die de Commissie daarvoor heeft gedaan, in het algemeen serieuze opvolging krijgen.

De Commissie constateert dat, ondanks teruglopende middelen, het RIVM er goed in slaagt om de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek van het instituut te waarborgen. Haar bevindingen in 2019 bevestigen dit beeld, dat overeenkomt met dat van eerdere jaren. De Commissie benadrukt dat vrije ruimte voor wetenschappelijk onderzoek essentieel is om dit niveau te handhaven, en ziet dit als een belangrijk punt van aandacht voor de komende jaren.